

USNESENÍ

Rady vlády ČR pro lidská práva

ze dne 1. října 2009

k problematice nezákonných adopcí

Rada vlády ČR pro lidská práva (dále jen „Rada“)

- I. s c h v a l u j e podnět Výboru pro práva dítěte k problematice nezákonných adopcí;
- II. ž á d á předsedu Rady, aby v souladu s článkem 2 odstavce 4 statutu Rady podnět prostřednictvím ministra pro lidská práva předložil vládě.

Návrh
USNESENÍ
VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY
ze dne 2009 č.

k podnětu Rady vlády České republiky pro lidská práva k problematice nezákonných adopcí

V l á d a

I. s c h v a l u j e podnět Rady vlády České republiky pro lidská práva k problematice nezákonných adopcí (dále jen „podnět“);

II. u k l á d á

ministru práce a sociálních věcí ve spolupráci s ministryní zdravotnictví

zvýšit ve smyslu podnětu informovanost odborné i laické veřejnosti; připravit edici informačního materiálu zejména pro ohroženou cílovou skupinu; zvýšit nároky na profesionalitu a etický přístup odborníků pomáhajících rodičům s dětmi ve stavu krize a životní nouze.

III. d o p o r u č u j e

ministryni spravedlnosti,

aby ve spolupráci s ministrem práce a sociálních věcí a ministrem pro lidská práva zvážila nutnost novelizace trestního zákona, ve smyslu podnětu, a aby se nové informace automaticky a urychleně stávaly předmětem dalšího vzdělávání všech pracovníků v kontaktu s dětmi.

Provedou:

Ministr práce a sociálních věcí
Ministryně zdravotnictví
Ministryně spravedlnosti

**Podnět
Výboru pro práva dítěte
Rady vlády ČR pro lidská práva
k
Nezákonným adopcím v ČR**

První světový kongres proti sexuálnímu vykořisťování konaný ve Stockholmu v roce 1996 přijal definici Komerčního sexuálního zneužívání dětí a jeho tři formy: dětská prostituce, dětská pornografie a obchod s dětmi. Obchod s dětmi může být uskutečněn buď z důvodu sexuálního vykořisťování dětí nebo z dalších důvodů, které přesně uvádí OSN a jeho dětský fond UNICEF jako nejvyšší autorita v oblasti práv dětí v jedné ze svých příruček¹ vydávaných jako pomůcka pro respektování práv dětí při politickém rozhodování poslanců. Definici a formy obchodu s dětmi jako porušení základních práv dětí respektují všechny státy a neziskové organizace.

Formy obchodu s dětmi pro jiné účely než sexuální vykořisťování jsou následující: dětská práce, zneužívání dětí jako otroků/sluhů v domácnosti, dětské sňatky, vojenské odvody dětí, nezákonné adopce, ve sportu např. zneužívání chlapců jako žokejů velbloudů, získání a prodej orgánů, nucení k žebrotě.

Odborníci se jednomyslně shodli na tom, že v České republice existují případy nezákonné adopce dětí, která je jednou z forem obchodu s dětmi, který je vnímán jako nejhrubší možné porušení práv dětí a proto existuje mezinárodní monitoring forem a výskytu. Z dostupných publikovaných údajů lze konstatovat, že k případům nezákonné adopce porušením právních předpisů mohlo dojít až ve stovkách případů. Panuje i jednotná shoda na tom, že od této formy porušení práv dětí v ČR by se měly všechny lidskoprávní a státní orgány v ČR jednoznačně distancovat a přijmout opatření, aby se obdobné jednání nemohlo opakovat. Základním principem ochrany dětí před nezákonnou adopcí, ale i všemi formami obchodu s dětmi je respektování „Zájmu“ dětí v každodenní praxi.

Na základě podrobné analýzy byly identifikované tři příčiny nezákonného postupu při osvojování dětí v české praxi, které naplňují definici formy nezákonné adopce a to obchodu s dětmi a které se v řádech desítek staly.

Příčiny nezákonné adopce v ČR jsou následující:

1. Roli zprostředkovatele osvojení přebírá v praxi jiný subjekt, než který je k tomu oprávněn ze zákona.² V této souvislosti je třeba zdůraznit, že v důsledku této praxe nedojde jednak k odbornému posouzení žadatele, resp. budoucího osvojitele a dítěte, jež má být osvojeno, není ani vyžadováno vyjádření dětí žadatele.³
2. Porušení oznamovací povinnosti ze strany zdravotnického zařízení při propouštění novorozence do péče.⁴

¹ Inter-Parliamentary Union and UNICEF „Combating Child Trafficking: Handbook for parliamentarians“. 2005. ISBN: 92-806-3873-4

² § 19a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů stanoví, že zprostředkování osvojení nesmí provádět jiné orgány, právnické nebo fyzické osoby, než jsou orgány sociálně-právní ochrany, tedy krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

³ § 27 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ § 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Obě první příčiny jsou dány nerespektováním zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

3. Třetí možnou příčinou je jednání spočívající v „obcházení“ zákona o rodině, konkrétně druhé domněnky otcovství⁵ (tzv. „fiktivní otcovství“), tedy jednání, které odporuje dobrým mravům a je tudíž vždy jednáním nezákonným a téměř vždy v příkrém rozporu s dlouhodobým „Zájmem“ dítěte.

Předně je třeba hovořit o účelovém otcovství. Souhlasným prohlášením rodičů o určení otcovství k dítěti právně vzniká, resp. prohlašující muž je zapsán do rodného listu dítěte jako jeho otec.

V souvislosti s problematikou vstupu a pobytu na území České republiky zaznamenalo Ministerstvo vnitra v roce 2007 zvýšené využívání skutečnosti, že podmínky pro vstup a pobyt cizinců, kteří jsou rodinným příslušníkem občana ČR, nastavuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) příznivěji, kdy ve zvýšeném počtu docházelo k podávání žádostí o vydání pobytového oprávnění za účelem sloučení rodiny s nezletilým občanem ČR – na základě otcovství prokazovaného rodným listem v případech, kde neexistovala skutečná biologická ani psychická vazba mezi otcem a dítětem.

V reakci na tuto praxi došlo, zejména jako preventivní opatření pro možné zneužívání institutu sloučení rodiny, k úpravě znění vybraných ustanovení zákona o pobytu cizinců týkajících se vydání a zrušení či zániku platnosti povolení k trvalému pobytu vydávaným na žádost rodinného příslušníka občana Evropské unie.

Vzhledem k tomu, že nezákonná adopce je formou obchodu s dětmi a je v rozporu se „Zájmem“ dětí, Výbor pro práva dítěte Rady vlády České republiky pro lidská práva předkládá Podnět, který navrhuje dílčí změny vedoucí k odstranění jejich příčin:

1. Zcela zásadně zvýšit informovanost odborné i laické veřejnosti o možnostech řešení obtížných životních situací, ve kterých se mohou nastávající rodiče a matky s nezaopatřeným dítětem ocitnout (MPSV ve spolupráci s MZ, asociací krajů a svazem obcí) a připravit edici informačního materiálu zejména pro ohroženou cílovou skupinu.
2. V rámci dalšího vzdělávání odborníků pomáhajících rodičům s dětmi ve stavu krize a životní nouze zvýšit nároky na jejich profesionalitu a etický přístup, který zejména ke skupině dětí obzvláště zranitelných, tzn. dětí bez rodičů, je zárukou respektu „Zájmu“ dětí. „Zájem“ dětí by měl být základním principem péče o ohrožené děti. (Připravovaná transformace systému péče o ohrožené děti.)
3. Doporučujeme, aby definitivní znění nového trestního zákoníku bylo rozšířeno o definici a formy Obchodu s dětmi. Současně Výbor doporučuje, aby se nové informace automaticky a urychleně stávaly předmětem dalšího vzdělávání všech pracovníků v kontaktu s dětmi. (odborné společnosti)

⁵ § 52 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů: „Za otce se jinak považuje muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů učiněným před matričním úřadem nebo soudem.“